

FUNDACJA
IM. STEFANA BATOREGO

forumIdei

Media kontra platformy internetowe. Zasady wynagradzania i ich egzekwowanie Polska implementacja prawa pokrewnego wydawców prasy – analiza prawna

Michalina Kowala

Prawo wydawców prasy z Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (CDSM)¹

Założenia prawa wydawców prasy

- uznanie organizacyjnego i finansowego wkładu, jaki wydawcy wnoszą w produkcję publikacji prasowych

Dążenie do większej stabilności branży wydawniczej i zwiększenie dostępności rzetelnych

Ostatnio przez polskie media przetoczyła się głośna dyskusja o relacjach między wydawcami prasy a platformami internetowymi. Wydawcy zarzucają polskim władzom, że te w niewystarczającym stopniu chcą bronić ich prawa do wynagrodzenia za treści, które eksponują platformy.

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17 kwietnia 2019 roku w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2019-790-w-sprawie-prawa-autorskiego-i-praw-pokrewnych-na-69185349> (dostępny tu i dalej: 8 lipca 2024).

informacji. Ma temu służyć **ułatwienie udzielania licencji przez wydawców platformom na internetowe korzystanie z publikacji prasowych**.

Przed przyjęciem nowego prawa wydawcy nie byli uznawani za **podmioty pierwotnie uprawnione** do publikacji prasowych. W ramach licencji czy stosunku pracowniczego nabywali utwory, np. artykuły prasowe, które wchodziły w skład publikacji prasowej.

W przypadku wykorzystania przez platformy publikacji prasowych bez zgody wydawców i jeśli doszło do sporu sądowego, konieczne było udowodnienie praw do poszczególnych elementów publikacji, co okazywało się trudne ze względu na ilość materiału dowodowego, a także czasochłonne i kosztowne.

Trudność w doborze odpowiednich rozwiązań dla uzdrowienia sytuacji wydawców prasy jest związana z problemami nierówności sił, słabej pozycji negocjacyjnej i zależności rynkowej wydawców od platform. W publikacji przedstawiono zmiany, które wprowadziła dyrektywa ws. prawa autorskiego i praw pokrewnych, sposoby jej implementacji w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz omówienie polskiego pomysłu na wdrożenie, również w zakresie poprawek, które zostały odrzucone na posiedzeniu Sejmu. Zdaniem autorki: „by nie dopuścić do sytuacji «zemsty medialnej» platform i uchronić wydawców przed jeszcze większymi stratami, warto zastanowić się nad wprowadzeniem mechanizmów wspierających negocjacje, które jednak nie będą nadmiernie ingerowały w naturę samego prawa wydawców ani w swobodę kontraktowania”.

- wzmocnienie sektora prasowego wobec konkurencji ze strony platform

Szeroki dostęp do publikacji prasowych w internecie doprowadził do powstania nowych usług online, takich jak agregatory wiadomości lub usługi monitorowania mediów, w przypadku których ponowne wykorzystywanie publikacji prasowych stanowi ważną część ich modeli biznesowych i źródła przychodów. Główne platformy internetowe, takie jak Google, są dla wydawców prasy **konkurentami** ze względu na znaczną liczbę użytkowników, a więc bogaty zestaw danych cennych dla reklamodawców oraz dużą grupę odbiorców reklam. W 2021 roku Google wygenerował 147 mld dolarów przychodów z reklam i odpowiada za około 42% globalnych przychodów z reklam². Wydawcy są zdecydowanie **mniej atrakcyjni dla reklamodawców**. Ponadto, oferując coraz częściej płatne treści w formie subskrypcji, zniechęcają do siebie czytelników.

W 2016 roku Komisja Europejska, uzasadniając propozycję przyjęcia nowego prawa, wskazała, że 47% czytelników przegląda i czyta fragmenty wiadomości na stronach internetowych mediów społecznościowych, agregatorów wiadomości i wyszukiwarek, a jednocześnie nie korzystają oni z linków w celu uzyskania dostępu do całego artykułu na stronie gazety³. Zachodzi tzw. efekt skanowania⁴, który polega na tym, że czytelnik nie przechodzi na stronę internetową wydawcy, nie czyta jego innych publikacji ani nie przyczynia się do zwiększania przychodów z reklam, co oznacza **straty finansowe dla wydawców prasy**.

Relacja między wydawcami a platformami jest jednak **złożona**. Platformy, wykorzystując treści tworzone przez wydawców prasowych, jednocześnie poprawiają **widoczność** tych ostatnich w internecie.

² Statista, *Advertising revenue generated by Google from 2017 to 2026*, 2022, <https://www.statista.com/statistics/539447/google-global-net-advertising-revenues/>.

³ *Flash Eurobarometer 437 Report: Internet users' preferences for accessing content online*, 15 września 2016, s. 437, https://data.europa.eu/data/datasets/s2123_437_eng?locale=en.

⁴ L. Chiou, C. Tucker, *Content Aggregation by Platforms: The Case of the News Media*, „MIT Sloan Research Paper”, 6 stycznia 2017, no. 21404, no. 15, s. 4, file:///C:/Users/ISS/Downloads/ssrn-4373444.pdf.

Przyczyniają się zatem również do generowania ruchu na stronach internetowych wydawców. Swoistym paradoksem jest więc to, że platformy nie tylko szkodzą interesom wydawców, ale także działają na ich korzyść. Użytkownicy dowiadują się o nowych źródłach informacji i poznają nowe tytuły. Jest to szczególnie istotne w kontekście **małych, niszowych i lokalnych wydawców**, ponieważ w ten sposób mogą oni dotrzeć do odbiorców, którzy inaczej nie wiedzieliby o ich istnieniu. Rośnie **zależność wydawców** oraz ich zysków od widoczności i obecności na platformach.

Treść prawa wydawców

Zgodnie z art. 15 Dyrektywy CDSM wydawcom przyznano prawa wyłączne do zezwalania na zwielokrotnianie i publiczne udostępnianie publikacji prasowych w zakresie korzystania z ich publikacji prasowych online przez dostawców usług społeczeństwa informacyjnego.

- Prawo odnosi się do wydawców mających **siedzibę w danym państwie członkowskim**.
- Publikacja prasowa to **zbiór** utworów słownych o charakterze dziennikarskim, innych utworów (np. fotografie) i innych przedmiotów objętych ochroną, jeśli stanowi całość wydawaną w ramach **regularnie aktualizowanej pod jednym tytułem** publikacji, takiej jak gazeta, czasopismo, serwis informacyjny. Publikacja prasowa ma na celu dostarczenie informacji o aktualnościach lub o innej tematyce, jest publikowana z inicjatywy wydawcy, na jego odpowiedzialność i pod jego kontrolą.
Przykładem publikacji prasowej jest numer z danego dnia (wydanie online) „Gazety Wyborczej” czy konkretne wydanie serwisu onet.pl – w obu przypadkach publikacja taka składa się z wielu artykułów, zdjęć czy materiałów wideo.
- Prawo wydawców prasy **nie** znajduje zastosowania w odniesieniu do użytkowników indywidualnych wykorzystujących publikacje prasowe do prywatnych lub niekomercyjnych celów. Ma zastosowanie w odniesieniu do **dostawców usług społeczeństwa informacyjnego**, czyli podmiotów dostarczających usługi na żądanie, za wynagrodzeniem (również w postaci danych osobowych czy wynagrodzeniem płaconym niebezpośrednio przez użytkowników, a także przez reklamodawców), na odległość oraz drogą elektroniczną. Dostawcami są np. Google czy Meta.
- Ochrona wydawców **nie ma zastosowania do czynności linkowania, do pojedynczych słów lub bardzo krótkich fragmentów publikacji prasowej**. W Dyrektywie brak definicji bardzo krótkich fragmentów publikacji prasowej.
- Ochrona wydawców prasy będzie miała zastosowanie w przypadku wykorzystania przez platformę całości bądź fragmentu publikacji prasowej (niebędącego bardzo krótkim fragmentem publikacji prasowej).
- Wydawcy prasy są pierwotnymi posiadaczami praw wyłącznych do publikacji prasowych. Mogą **zezwać na wykorzystanie ich publikacji** prasowych przez platformy. Może się to odbyć w zamian za wynagrodzenie, ale także tytułem darmym (na skutek darowizny) czy w zamian za np. lepszą widoczność w sieci. Wydawcy **nie mają prawa do wynagrodzenia, ale posiadają prawa wyłączne do publikacji prasowej**. Wyłączność oznacza, że wydawcy zezwalają na wykorzystanie publikacji prasowej, co będzie najczęściej odbywało się w zamian za wynagrodzenie, ale jeśli strony umówią się inaczej, to wynagrodzenia może nie być.
- Wyłączność **nie jest równoznaczna z tym**, że platformy **mają obowiązek korzystania z treści wydawców**. W praktyce oznacza to, że **jeśli platforma nie chce płacić danemu wydawcy za treści, to przestanie te treści wyświetlać**, co będzie się wiązało z istotnymi stratami po stronie wydawców. Dla niektórych wydawców, szczególnie małych i mniej popularnych, korzystniejsze może okazać się udostępnianie treści za darmo, co zapewnia im widoczność w sieci, niż negocjowanie z platformami czy brak wyświetlania przez platformy.

- Ochrona wydawców zawarta w art. 15 Dyrektywy CDSM nie zawiera żadnych mechanizmów dotyczących egzekwowania prawa wydawców, które powinno przebiegać na zasadzie porozumień umownych między stronami.
- Ochrona trwa 2 lata od momentu opublikowania publikacji prasowej.

Obowiązek implementacji

Dyrektywa Unii Europejskiej powinna zostać zaimplementowana do prawa krajowego. Czas na implementację Dyrektywy CDSM minął w 2021 roku. Pierwszym krajem, który tego dokonał w zakresie prawa wydawców prasy, była Francja w 2019 roku. Polska jest jedynym państwem unijnym, które nadal nie implementowało Dyrektywy CDSM.

Prawo wydawców jest harmonizacją⁵ maksymalną, co oznacza, że państwa mają **mało swobody** w jego wdrażaniu. Nie mogą zmienić np. natury prawa wydawców, a jedynie wprowadzić takie rozwiązania, które pozwolą na zapewnienie skuteczności prawa.

Polska implementacja art. 15 Dyrektywy CDSM⁶

Definicja publikacji prasowej

Zgodnie z art. 99⁷ publikacją prasową jest:

- zbiór utworów lub przedmiotów praw pokrewnych, złożony głównie z **utworów słownych o charakterze dziennikarskim**, stanowiący odrębną **całość w ramach periodycznej lub regularnie aktualizowanej pod jednym tytułem publikacji**, takiej jak dziennik, czasopismo, serwis agencji prasowej lub internetowy serwis informacyjny;
- zbiór ten jest rozpowszechniany w **celach informacyjnych** w dowolnej formie i w dowolny sposób w ramach działalności gospodarczej lub statutowej oraz na odpowiedzialność podmiotu, który sprawuje nad nim faktyczną i prawną kontrolę.

Definicja publikacji prasowej zawarta w polskim projekcie odwzorowuje definicję zawartą w Dyrektywie.

Zakres ochrony wydawców

Zgodnie z art. 99⁷ wydawcy publikacji prasowej przysługuje wyłączne prawo do rozporządzania publikacją prasową i korzystania z niej w zakresie zwielokrotniania publikacji prasowej i publicznego udostępniania publikacji prasowej przez usługodawcę w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niej dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym. Ochrona trwa 2 lata.

Prawa wydawców prasy nie mają zastosowania, jeśli chodzi o:

- własny użytek osobisty niezwiązany z celem zarobkowym

⁵ Zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich.

⁶ Tekst ustawy przekazany do Senatu zgodnie z art. 52 regulaminu Sejmu, przyjęty w trakcie III posiedzenia Sejmu 28 czerwca 2024 roku i przekazany 1 lipca 2024 roku do Prezydenta i Marszałka Senatu, [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/406_u/\\$file/406_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/406_u/$file/406_u.pdf).

Polski ustawodawca, formułując to wyłączenie spod ochrony, odbiega od tekstu Dyrektywy, zgodnie z którym ochrona nie ma zastosowania do „wykorzystania publikacji przez użytkowników indywidualnych używających publikacje prasowe do prywatnych lub niekomercyjnych celów”.

Proponowane w Polsce określenie „własny użytek osobisty” oznacza korzystanie z publikacji prasowej przez **osobę fizyczną i wyklucza szerokie rozumienie pojęcia indywidualnych użytkowników, obejmujące również organizacje pozarządowe**. W konsekwencji polski ustawodawca, odwołując się do „użytku osobistego”, pomieszał „użytek prywatny” z „indywidualnymi użytkownikami” z Dyrektywy CDSM. Takie połączenie stanowi **uproszczenie niezgodne z celem regulacji**. Ogranicza ono zakres wyłączenia i ma potencjalnie negatywny wpływ na przepływ informacji online. W tym przypadku wyraźnie wykluczona z wyłączenia została działalność organizacji non-profit. Wprawdzie to jasne, że **w każdym przypadku do naruszenia praw wydawców dochodzi w sytuacji, gdy publikacja prasowa jest wykorzystywana przez dostawcę usług społeczeństwa informacyjnego bez zgody uprawnionego**⁷, jednak niejasna pozostaje kwestia kwalifikacji prawnej korzystania z publikacji prasowej przez organizacje non-profit, które w wielu przypadkach poprzez swoją działalność przyczyniają się do swobodnego przepływu informacji.

- publiczne udostępnianie hiperłącza do publikacji prasowej

Wyłączenie w polskiej implementacji odwzorowuje wyłączenie z Dyrektywy CDSM.

- pojedyncze słowa lub bardzo krótkie fragmenty publikacji prasowej

Wyłączenie w polskiej implementacji odwzorowuje wyłączenie z Dyrektywy CDSM. Polski ustawodawca wybrał pasywne podejście do tego terminu, budzącego liczne wątpliwości definicyjne i interpretacyjne. Nie wiadomo bowiem, jak krótki ma być ten bardzo krótki fragment, by mógł zostać wyłączony spod ochrony.

Dla przykładu francuski ustawodawca w art. L211-3-1 francuskiego kodeksu własności intelektualnej⁸ precyzuje, że wyjątek ten nie może wpływać na skuteczność praw wydawców, a skuteczność ta może być w szczególności naruszona, gdy wykorzystanie bardzo krótkich fragmentów zastępuje publikację prasową lub odbiera czytelnikowi chęć przeczytania jej.

Mimo że francuski prawodawca zdecydował się na krok ku dookreśleniu terminu, nie uchroniło to francuskich wydawców prasy przed szkodliwymi dla ich interesów działaniami platform. Google wprowadził politykę kwalifikowania **wszystkich nagłówków** jako **bardzo krótkich fragmentów publikacji prasowych, do których wykorzystania nie mają zastosowania prawa wydawców**. Ze względu na fakt, że nie wprowadzono kryteriów precyzyjnych, a jedynie ocenne, nie zawsze w tej sytuacji można było mówić o naruszeniu praw wydawców (skoro nie wiadomo, gdzie przebiega granica między bardzo krótkim fragmentem wyłączonym spod ochrony a takim, który ochronie podlega, to nie da się określić, kiedy dochodzi do naruszenia praw wydawców). Nie podlega jednak dyskusji fakt, że platforma

⁷ Z tego względu np. Francja zrezygnowała z implementacji omawianego wyłączenia spod ochrony do porządku krajowego.

⁸ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000038826394.

wykorzystała brak jasnych kryteriów, by uniknąć płacenia wydawcom, i nadużyła swojej pozycji rynkowej, za co na podstawie prawa konkurencji została ukarana przez francuski urząd antymonopolowy⁹.

Ze względu na brak precyzyjnych kryteriów w Polsce ocena, czy doszło do naruszenia prawa wydawców przez platformy poprzez wykorzystanie fragmentu publikacji prasowej, będzie odbywać się **indywidualnie** dla każdego przypadku i **nie gwarantuje ani przewidywalności, ani pewności**. Co więcej, **wiąże się to ze znacznymi kosztami procesowymi**.

Dla niektórych wydawców prasowych, zwłaszcza **małych i lokalnych, którzy znajdują się w gorszej sytuacji finansowej niż giganci technologiczni**, koszty te mogą stać się czynnikiem **zniechęcającym do dochodzenia swoich praw**. Brak określonego progu¹⁰ negatywnie wpływa również na sytuację platform, które działają w sposób wysoce zautomatyzowany. Złożone i ocenne kryteria tego, co dokładnie oznaczają bardzo krótkie fragmenty publikacji prasowych, są trudne do przełożenia na algorytmy.

Rozwiązaniem – wprawdzie krytykowanym przez niektórych badaczy jako odbiegające od założeń Dyrektywy CDSM¹¹ – byłoby przyjęcie progu ilościowego. Ograniczyłoby to elastyczność, ale zapewniłoby większą **pewność i powszechność** w rozumieniu tego wyłączenia. Być może wskazówką, jaki limit powinien zostać ustalony, byłoby zainspirowanie się polityką platformy X (dawny Twitter) i ustalenie **limitu znaków**. Obecny limit znaków ustalony przez platformę dla użytkowników z Europy wynosi 280. Chociaż 280 znaków to za dużo w odniesieniu do omawianego wyłączenia, to limit **80–100** znaków mógłby być kompromisem między ochroną wydawców, zainteresowanych umożliwieniem platformom korzystania z możliwie najkrótszych fragmentów poza zakresem praw wydawców, a interesem platform, aby te fragmenty były jak najdłuższe. Nie należy zapominać, że pomiędzy tym wszystkim sytuuje się także użytkownik, i dlatego należy zwrócić należytą uwagę na sformułowanie tego wyłączenia na poziomie ustawowym. Nieliczne państwa członkowskie (Bułgaria, Litwa, Rumunia) stosują kryteria ilościowe w tym zakresie. Dla przykładu Bułgaria wprowadziła definicję bardzo krótkiego fragmentu, zgodnie z którą obejmuje on „tytuł publikacji wraz z pierwszymi maksymalnie 100 kolejnymi znakami tekstu, któremu może towarzyszyć obraz podglądu w małym formacie o rozdzielczości do 128 na 128 pikseli oraz część pliku dźwiękowego lub klipu wideo o długości do trzech sekund”¹².

9 W 2021 roku platforma Google została ukarana grzywną w wysokości 500 mln euro, a w 2024 roku – 250 mln euro za brak negocjacji w dobrej wierze z wydawcami prasy, wykorzystanie przewagi rynkowej, narzucenie warunków negocjacji, brak transparentności przekazywanych informacji o wykorzystaniu publikacji prasowych, w tym także do trenowania SI. Zob. *Droits voisins : l'Autorité prononce une sanction de 250 millions d'euros à l'encontre de Google pour le non-respect de certains de ses engagements pris en juin 2022*, 20 marca 2024, <https://www.autoritedelaconurrence.fr/fr/communiqués-de-presse/droits-voisins-lautorite-prononce-une-sanction-de-250-millions-deuros>; *Rémunération des droits voisins : l'Autorité sanctionne Google à hauteur de 500 millions d'euros pour le non-respect de plusieurs injonctions*, 13 lipca 2021, <https://www.autoritedelaconurrence.fr/fr/communiqués-de-presse/remuneration-des-droits-voisins-lautorite-sanctionne-google-hauteur-de-500>.

10 Większość państw członkowskich nie wprowadziła żadnych dodatkowych kryteriów oceny bardzo krótkich fragmentów publikacji prasowych (Austria, Belgia, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Malta, Niemcy, Portugalia, Słowenia, Szwecja, Węgry).

11 Ch. Angelopoulos et al., *Articles 15 & 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market. Comparative National Implementation Report*, <https://informationlabs.org/wp-content/uploads/2022/09/Angelopoulos-Report-Full-Report.pdf>.

12 Zob. A. Lazarova, *The last in line: Bulgaria implements the CDSM Directive*, Kluwer Copyright Blog, 27 grudnia 2023, <https://copyrightblog.kluweriplaw.com/2023/12/27/the-last-in-line-bulgaria-implements-the-cdsm-directive>.

Relacja wydawców z autorami utworów zawartych w publikacji prasowej

Zgodnie z art. 99⁹ polskiej implementacji **twórcy** utworów zamieszczonych w publikacji prasowej mają prawo do **50%** wynagrodzenia należnego wydawcy z tytułu korzystania z prawa wydawców. Wynagrodzenie to wydawca wypłaca twórcy nie później niż w terminie 30 dni od dnia otrzymania tego wynagrodzenia przez wydawcę.

W art. 15 CDSM Dyrektywy przewidziano, że twórcy utworów zamieszczanych w publikacjach prasowych otrzymują **odpowiednią** część przychodów uzyskiwanych przez wydawców prasy z tytułu korzystania z ich publikacji prasowych przez dostawców usług społeczeństwa informacyjnego.

Polski prawodawca zdecydował się **doprecyzować** wysokość odpowiedniej części przychodów. W toku prac legislacyjnych w Polsce przyjęto, że próg 50% rzetelnie odzwierciedla wkład twórców w powstanie publikacji prasowej. Rozwiązanie zostało poparte podczas konsultacji społecznych m.in. przez Stowarzyszenie Autorów ZAiKS czy Stowarzyszenie Dziennikarzy i Wydawców REPROPOL¹³. Ponadto próg 50% został sformułowany analogicznie do przepisów już istniejących w polskim porządku prawnym. Zgodnie z art. 20 ust. 2 pkt 1 ustawy o prawie autorskim producenci powinni dzielić się z twórcami 50% przychodów ze sprzedaży magnetofonów i innych podobnych urządzeń¹⁴. To przykład konsekwencji polskiego ustawodawcy w stosunku do już przyjętych przepisów z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych. Nie zawsze jednak konsekwencja w stanowieniu ram prawnych jest wskazana i uzasadniona.

Dla porównania:

- Francja zaproponowała **odpowiedni i sprawiedliwy** przydział¹⁵,
- Hiszpania zasugerowała **odpowiedni** udział twórców w zyskach wydawców¹⁶,
- Niemcy przyjęły przepis, zgodnie z którym udział ten powinien wynosić co najmniej **jedną trzecią** wynagrodzenia wydawców prasowych¹⁷,
- Włochy uznały, że udział ten ma wynosić **od 2% do 5%** wynagrodzenia wydawców prasowych z tytułu wykonywania praw do zwielokrotniania i udostępniania¹⁸.

Polska proponuje **sztywny** próg wynagrodzenia. Mogą pojawić się wątpliwości, czy taki krok jest uzasadniony i czy nie narusza swobody umów. Z drugiej strony brak progu (np. we Francji) pozostawia duży zakres uznaniowości. Wprowadzenie podziału na poziomie 50% oznacza jednak w praktyce, że tylko 50% kwoty wynegocjowanej przez wydawców z platformami z tytułu nowego prawa trafi do wydawców, co ostatecznie może być niewystarczające w odniesieniu do ich potrzeb.

13 Zob. uzasadnienie: https://bip.mkidn.gov.pl/media/pu_prawo_autorskie_20220620/Uzasadnienie_do_ustawy.pdf, s. 47.

14 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83.

Opracowano na podstawie: Dz.U. 2022, poz. 2509, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf>.

15 Art. L218-5, *Code de la propriété intellectuelle*, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000038826736.

16 Art. 129 bis, *Real Decreto Legislativo 1/1996, de 12 de abril, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia*, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-8930>.

17 Art. §87k, *Urheberrechtsgesetz – UrhG*, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_urhg/englisch_urhg.html.

18 Art. 43 bis, *Legge 22 aprile 1941*, n. 633, <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2021/11/27/21G00192/sg>.

Wybrane poprawki do polskiej implementacji art. 15 Dyrektywy CDSM

Zarówno tekst Dyrektywy CDSM, jak i polskiej implementacji nie przewiduje żadnych mechanizmów wsparcia wydawców w egzekwowaniu praw wyłącznych. Niewprowadzenie rozwiązań w tej materii jest uzasadniane nieingerowaniem w „cywilne, kontraktowe relacje między profesjonalnymi uczestnikami obrotu”¹⁹.

Problemami są jednak: **słabsza pozycja rynkowa wydawców w stosunku do platform, asymetria sił negocjacyjnych i zależność wydawców od platform**, co może sprawić, że przyjęte prawo wydawców będzie nieefektywne. W toku prac legislacyjnych w Polsce zaproponowano m.in. następujące poprawki:

- **Poprawka 10 dotycząca wsparcia wydawców w negocjacjach**

W poprawce 10 zgłoszonej przez KP Lewica zaproponowano, by w art. 1 w pkt 22, po art. 99⁹ dodać art. 99^{9a} w brzmieniu:

„1. Wydawcy i usługodawcy negocjują, na wniosek jednej ze stron, warunki korzystania z prawa, o którym mowa w art. 99⁷ ust. 2, oraz **należne wynagrodzenie**.

2. Jeżeli w ciągu trzech miesięcy od złożenia wniosku o rozpoczęcie negocjacji, o którym mowa w ust. 1, nie zostanie osiągnięte porozumienie, każda ze stron może wystąpić do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o przeprowadzenie mediacji.

3. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uzgadnia ze stronami warunki, zasady i harmonogram mediacji.

4. Obsługę techniczno-organizacyjną mediacji zapewnia Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

5. W razie nieosiągnięcia porozumienia w terminie 3 miesięcy od dnia rozpoczęcia mediacji, każda ze stron może wystąpić do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z wnioskiem o ustalenie, w drodze decyzji, **warunków i wynagrodzenia**, o których mowa w ust. 1.

6. W zakresie nieuregulowanym w ust. 2–5 do mediacji stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”.

(Poprawkę odrzucono)

Korzyści płynące z wprowadzenia poprawki

Wzmocnienie pozycji negocjacyjnej wydawców, którzy w przypadku impasu w negocjacjach mogą liczyć na wsparcie niezależnego organu

We Francji w wyniku sporu między Google a wydawcami rolę takiego mediatora odegrał urząd antymonopolowy, do którego zgłosili się wydawcy, formułując wobec tej platformy zarzuty nadużycia pozycji dominującej i nieuczciwych praktyk. Urząd zobowiązał platformę m.in. do podjęcia w dobrej

¹⁹ <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12360954/12888026/12888027/dokument618407.zip>.

wierze negocjacji z wydawcami. Inspirowani takim rozwiązaniem, a także prawem wprowadzonym w Australii²⁰ czy później w Kanadzie²¹, prawodawcy w Belgii²², Włoszech²³ oraz Czechach²⁴ wprowadzili podobne mechanizmy arbitrażowe.

Pośrednictwo niezależnego organu w negocjacjach może uchronić przed wykorzystaniem przez platformy przewagi negocjacyjnej i zależności wydawców oraz zapewnić uczciwy rezultat negocjacji.

- powodzenie negocjacji = pewność wynagrodzenia

W poprawce 10 wprost przyjęto, że rezultatem negocjacji będzie ustalenie należnego wynagrodzenia. To oznacza, że wydawcy mogą być pewni otrzymania wynagrodzenia z tytułu prawa wydawców prasy, co w dalszej perspektywie przełoży się na polepszenie sytuacji sektora prasowego. Dla porównania: we Francji, gdzie nie wprowadzono mechanizmu arbitrażu z obowiązkiem wypłaty wynagrodzenia, Google uzależnił wypłatę wynagrodzenia z tytułu nowego prawa od uczestnictwa wydawców prasy w usługach Google Showcase²⁵ i ostatecznie wypłacał wydawcom jedną kwotę, która obejmowała wynagrodzenie z tytułu nowego prawa oraz uczestnictwa w Showcase. Jednocześnie platforma ta nie przedstawiła żadnych wyjaśnień dotyczących sposobu wyliczenia tego wynagrodzenia, co w konsekwencji sprawiło, że wydawcy prasy nie wiedzieli, ile otrzymują z tytułu nowego prawa i jak zostało to wyliczone²⁶. Mediacja – czy w niektórych przypadkach nawet wyznaczenie wynagrodzenia przez niezależny organ – zagwarantuje słuszność wynagrodzenia z tytułu prawa wydawców.

Zagrożenia płynące z wprowadzenia poprawki

Prawo wydawców prasy z Dyrektywy CDSM nie jest prawem do wynagrodzenia

Zmiana natury prawa wydawców w ramach implementacji art. 15 Dyrektywy CDSM może być rozumiana jako działanie **wykraczające poza margines swobody** państw członkowskich przy implementacji prawa wydawców i w konsekwencji **niezgodne z prawem Unii Europejskiej**.

W grudniu 2023 roku Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (Sezione Quarta) skierował do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) pytanie prejudycjalne, czy wprowadzenie m.in. mechanizmu arbitrażowego²⁷ oraz prawa do wynagrodzenia nie jest sprzeczne z zakresem prawa wydawców z Dyrektywy CDSM. Trybunał jeszcze nie wydał orzeczenia w tej sprawie (sygnatura C-797/23), ale istnieje duże prawdopodobieństwo, że orzeknie, iż **taki sposób implementacji art. 15 wykracza**

20 *News Media Bargaining Code*, <https://www.accc.gov.au/by-industry/digital-platforms-and-services/news-media-bargaining-code/news-media-bargaining-code>.

21 *The Online News Act*, <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/online-news.html>.

22 Art. XI.216/2 § 2, *Code de droit économique*, <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/2013/02/28/2013A11134/justel>.

23 Art. 43 bis, *Legge sul diritto d'autore*, <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/06/26/legge-sul-diritto-d-autore#titolo1>.

24 Sekcja 87 b, *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)*, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>.

25 *Czym jest Showcase w Wiadomościach Google*, <https://support.google.com/news/publisher-center/answer/10018888?hl=pl>.

26 *Google accepte un cadre de négociations avec les éditeurs et agences de presse*, 21 czerwca 2022, <https://www.autoritedelac concurrence.fr/sites/default/files/2022-06/presentation-5-google-dv.pdf>, s. 5.

27 Mechanizm arbitrażowy polega na udziale niezależnego organu publicznego, który uczestniczy w negocjacjach jako mediator/arbitr i, jeśli trzeba, wyznacza wysokość wynagrodzenia.

poza margines swobody państw członkowskich, i uzna takie przepisy krajowe za niezgodne z prawem Unii.

Czasochłonność i niepewność rezultatu postępowań arbitrażowych/mediacyjnych między wydawcami prasy a platformami

Jak wynika z informacji przekazanej przez dyrektorkę ds. polityki publicznej Europy Środkowo-Wschodniej i transatlantyckiej w Google: „W 19 krajach, które zaimplementowały [Dyrektywę – przyp. aut.] zgodnie z europejskim prawem, podpisaliśmy z wydawcami umowy i te wypłaty już działają, bez arbitrażu. W tych, które poza nią wykroczyły, trwają spory sądowe (Belgia, Włochy) lub byliśmy zmuszeni wycofać usługi, na czym stracili wszyscy (Czechy)”²⁸.

We Włoszech zawieszono postępowanie przed sądem krajowym w oczekiwaniu na odpowiedź TSUE, czy przepisy wprowadzające arbitraż i obowiązek wypłaty wynagrodzenia wydawcom są zgodne z prawem unijnym. Pod koniec stycznia 2023 roku w Belgii Google i Meta wniosły do Trybunału Konstytucyjnego skargi o stwierdzenie nieważności belgijskiej ustawy z 19 czerwca 2022 roku, która transponowała Dyrektywę CDSM. W Czechach Google istotnie ograniczył treść wyświetlanych informacji prasowych, tak by do naruszenia prawa nie dochodziło, więc znika przesłanka do występowania o zgodę wydawców i prowadzenia z nimi negocjacji. Ograniczenie wyświetlanych treści działa jednak na niekorzyść wydawców, bo ogranicza zasięg ich publikacji prasowych i krąg potencjalnych odbiorców. Portal Google wycofał ponadto serwis Showcase, czyli „program licencyjny, który umożliwia wydawcom selekcjonowanie ich treści w Wiadomościach Google i na kartach Discover w Czechach”²⁹.

Istnieje ryzyko, że nawet jeśli legalność przepisów wprowadzających postępowanie mediacyjne nie zostanie zakwestionowana i platformy nie ograniczą wyświetlanych treści, to postępowania te będą bardzo **czasochłonne**. Gdy strony nie będą skore do zawarcia porozumienia, dojdzie do mediacji. Jeśli strony nadal będą niechętne do porozumienia, termin 3 miesięcy wskazany w poprawce upłynie bezskutecznie. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK) ustali wynagrodzenie, co z bardzo dużym prawdopodobieństwem spotka się z zarzutem sprzeczności z zasadami gospodarki wolnorynkowej i wolnością kontraktowania ze strony platformy. Postępowanie na podstawie kodeksu postępowania administracyjnego wiąże się z możliwością zaskarżenia wydanej decyzji do wojewódzkiego sądu administracyjnego, potem do Naczelnego Sądu Administracyjnego. W przypadku uchylecia decyzji proces rozpoczynałby się na nowo, co oznacza, że wydawcy mimo wprowadzenia mechanizmu mediacji nie mogliby mieć pewności co do szybkości postępowania i otrzymania wynagrodzenia.

Wynaturzenie prawa wydawców, ingerencja w swobodę kontraktowania

Zgodnie z omawianą poprawką warunki cywilnoprawnej umowy między przedsiębiorcami ustalałby organ państwowy, który na wcześniejszym etapie odgrywałby rolę mediatora. Strony cywilnoprawnej umowy zostają niejako zmuszane do negocjacji i do kontraktowania, a platformy – do wypłacenia wynagrodzenia, które byłoby ustalone przez organ publicznoprawny. Ta konstrukcja jest bardzo problematyczna. Przede wszystkim może ona stanowić podstawę zarzutu nadmiernej, nieproporcjonalnej ingerencji w swobodę zawierania umów. Jakkolwiek ograniczenia w tym zakresie mogą się pojawiać

²⁸ Zob. <https://x.com/MartaPoslad/status/1808595592907456553>.

²⁹ *Zmiany w usługach Google w Czechach związane z transpozycją dyrektywy unijnej w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych*, 12 grudnia 2022, <https://developers.google.com/search/blog/2022/12/google-services-in-czechia?hl=pl>.

i być uzasadnione np. względami ochrony dostępu do informacji i pluralizmu mediów, to granica jest cienka. Dla przykładu: w Belgii podstawą wniesienia wspomnianej skargi konstytucyjnej przez Google i Meta był zarzut, że przepisy naruszają zasadę wolności handlu, a w szczególności swobodę zawierania umów, ponieważ narzucane są warunki, na jakich muszą być zawierane umowy z wydawcami prasy³⁰.

Wydawcom prasowym przyznano wyłączne prawa do zezwalania na korzystanie z ich publikacji prasowych online przez platformy lub zakazywania im tego, co nie oznacza, że platformy są zobowiązane do podjęcia negocjacji. Ula Furgał wyjaśnia, że pośrednicy cyfrowi są zobowiązani do **niezachowywania się w sposób objęty monopolem wydawców**, chyba że uzyskają ich zgodę. Nie oznacza to jednak, że muszą ubiegać się o zgodę wydawcy za każdym razem, gdy ten ich o to poprosi³¹. Wybór reżimu prawa własności intelektualnej, które chroni dobra kultury i ich rozpowszechnianie, ale nie zapobiega nieuczciwym praktykom handlowym, może wskazywać, że prawodawca unijny nie chciał tworzyć obowiązku negocjacji po stronie platform lub nie spodziewał się, że wydawcom będzie tak trudno wyegzekwować to nowe prawo, i dlatego nie uregulował problemu wydawców prasy, np. za pomocą prawa konkurencji.

Brak kryteriów wynagrodzenia

W omawianej poprawce 10 nie zaproponowano kryteriów wynagrodzenia, na podstawie których Prezes UOKiK miałby wskazać warunki wynagrodzenia należnego wydawcom. Nasuwają się pytania o to, jakie czynniki powinien uwzględnić i co wziąć pod uwagę.

Przykłady z innych krajów pokazują, że w tym aspekcie konieczna jest duża ostrożność. We Francji ustawowo sformułowano kryteria, które można wziąć pod uwagę przy wyliczaniu wynagrodzenia. Jedno z nich dotyczyło tematyki publikacji. Wysokość wynagrodzenia może zależeć od tego, czy dana publikacja dotyczy tematów związanych z aktualnościami i polityką³². W konsekwencji wykorzystanie przez platformy publikacji prasowych o wędkarstwie, wystroju wnętrz czy modzie może wiązać się z mniejszymi korzyściami dla wydawców tych materiałów i stawiać tych mniejszych, mniej znanych i niszowych wydawców w gorszej sytuacji. Kryterium to zostało wykorzystane przez Google: platforma ta odmówiła wypłacania wynagrodzenia tym wydawcom, którzy nie publikują materiałów poświęconych tematom aktualnym i politycznym³³. We Włoszech do kryteriów wynagrodzenia należały długość działalności wydawcy prasy i liczba zatrudnianych przez niego pracowników³⁴. Mali i nowi wydawcy mogą w konsekwencji otrzymać dużo niższe wynagrodzenie. Będzie to stanowić zagrożenie dla ich sytuacji materialnej, a jeśli zrealizuje się czarny scenariusz, nawet dla pluralizmu mediów.

30 Sprawy 7922 i 7925, <https://www.const-court.be/fr/judgments/pending-cases>.

31 U. Furgał, *The Emperor Has No Clothes: How the Press Publishers' Right Implementation Exposes Its Shortcomings*, GRUR International, vol. 72, nr 7, 2023, s. 650–664, tłumaczenie M.K., <https://academic.oup.com/grurint/article/72/7/650/7080419>.

32 Artykuł L.218-4 francuskiego kodeksu własności intelektualnej, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000038826736.

33 *Decision 21-D-17 of 12 July 2021 on compliance with the injunctions issued against Google in Decision 20-MC-01 of 9 April 2020*, s. 95, https://www.autoritedelaconurrence.fr/sites/default/files/attachments/2022-02/21-d-17_en.pdf.

34 Art. 43 bis, *Legge a protezione del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio*, <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/06/26/legge-sul-diritto-d-autore#titolo1>.

Zmiany w sposobie wyświetlania treści wydawców przez platformy

Wydawcy są w wysokim stopniu zależni od platform. Nieobecność ich treści na platformach negatywnie odbije się na ich zyskach. Wprowadzanie mechanizmów arbitrażowych i mediacyjnych może prowadzić do „zemsty” ze strony platform: ograniczą one wyświetlane treści bądź zaprzestaną wyświetlania materiałów prasowych od tych wydawców, którzy z takich mechanizmów będą chcieli skorzystać. Dla przykładu: we Francji platforma Google ograniczyła wyświetlanie publikacji prasowych tych wydawców, którzy chcieli podjąć negocjacje z tytułu prawa wydawców prasy do hiperłączy (niebieskiego tekstu URL)³⁵.

Podobnie w Czechach Google zmienił swoją politykę wyświetlania³⁶, co zobrazowano poniżej:

Przed:

Po:

W takiej sytuacji treści są mniej atrakcyjne, słabiej przyciągają wzrok czytelników, co sprawia, że odnotowuje się mniej kliknięć, ograniczony ruch na stronie wydawców i niższe zyski z reklam. W konsekwencji wydawcy nie otrzymują wynagrodzenia z tytułu nowego prawa, a w dodatku ich dotychczasowe zyski z „bycia widocznymi” na platformach są ograniczone. Może to odbić się negatywnie również na czytelnikach i ich dostępie do informacji.

- **Poprawka 9 dotycząca roszczenia informacyjnego**

W poprawce 9 zgłoszonej przez KP Lewica zaproponowano, by w art. 99⁹ po ust. 1 dodać ust. 1a i 1b w brzmieniu:

„1a. Usługodawca udostępnia wydawcy, na jego żądanie, informacje mające istotne znaczenie dla określenia wysokości wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1.

1b. Wydawca ma prawo do wglądu do dokumentacji usługodawcy mającej istotne znaczenie dla określenia wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1”.

(Poprawkę odrzucono)

³⁵ *Decision 21-D-17 of 12 July 2021 on compliance with the injunctions issued against Google in Decision 20-MC-01 of 9 April 2020*, s. 43, https://www.autoritedelaconurrence.fr/sites/default/files/attachments/2022-02/21-d-17_en.pdf.

³⁶ *Zmiany w usługach Google w Czechach związane z transpozycją dyrektywy unijnej w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych*, 12 grudnia 2022, <https://developers.google.com/search/blog/2022/12/google-services-in-czechia?hl=pl>.

Korzyści płynące z wprowadzenia poprawki

Znaczenie informacji o wykorzystaniu publikacji prasowych przy wyliczaniu wynagrodzenia

Wydawcy zależni są od platform także w zakresie dostępu do informacji niezbędnej do wyliczenia wynagrodzenia z tytułu prawa wydawców. To platformy dysponują danymi dotyczącymi liczby wyświetleń wykorzystanych fragmentów publikacji prasowych, liczby kliknięć itp. Według Irene Lanzaco, dyrektorki generalnej hiszpańskiej organizacji branżowej Asociación de Medios de Información (AMI), reprezentującej na przykład dzienniki „El País” i „El Mundo”, istnieje wiele informacji po stronie Google i bardzo mało, jeśli w ogóle, informacji po stronie wydawców. Oznacza to, że Google jest w stanie przechwytywać i monetyzować cenne dane o odbiorcach pochodzące z publikacji prasowych i tylko gigant technologiczny naprawdę wie, ile te wiadomości są dla niego warte³⁷. Z tego względu potrzebne są przepisy, które zobowiążą platformy do udzielania informacji o wykorzystaniu publikacji prasowych i usprawnią proces przekazywania danych.

Dla przykładu: włoska implementacja, podobnie jak francuska, obejmuje obowiązek przekazania danych niezbędnych do ustalenia wynagrodzenia wydawców, wynikającego z korzystania przez platformy z publikacji prasowych. Włoski ustawodawca idzie jednak o krok dalej, wprowadzając zapis, zgodnie z którym w przypadku nieprzekazania takich danych w terminie 30 dni od wezwania Agcom (włoski urząd nadzoru komunikacji) nakłada na stronę naruszającą obowiązek sankcję administracyjną w wysokości do jednego procenta obrotu osiągniętego w ostatnim roku obrotowym zamkniętym przed zgłoszeniem sporu³⁸.

Zagrożenia płynące z wprowadzenia poprawki

Konieczność zachowania precyzji w formułowaniu roszczeń informacyjnych

W poprawce nie sprecyzowano, o jakie informacje konkretnie mogą ubiegać się wydawcy, co otwiera drogę do nadużyć ze strony platform. We Francji spór o transparentne przekazywanie informacji o wykorzystaniu publikacji prasowych trwa od momentu implementacji prawa w 2019 roku. Francuski urząd ds. konkurencji ocenił, że Google przekazuje wydawcom informacje w sposób częściowy, spóźniony, fragmentaryczny i niewystarczający, co nie pozwala skarżącym na ustalenie związku między korzystaniem przez Google z chronionych treści i przychodami, jakie z nich czerpie, a jego propozycjami wynagrodzenia dla wydawców prasy³⁹. W 2024 roku platforma została ukarana po raz kolejny, tym razem karą w wysokości 250 mln euro, m.in. za nieprzekazywanie w sposób transparentny informacji o wykorzystaniu publikacji prasowych⁴⁰. Bez odpowiedzi pozostaje na razie pytanie, czy to zachęci Google’a do zmiany postawy.

Belgijski ustawodawca był bardziej precyzyjny, określając, że platforma dostarcza, na pisemny wniosek wydawcy prasowego, **aktualne, istotne i kompletne** informacje na temat eksploatacji

37 A. Majid, *Publishers square up for new battle with Google in Spain*, Presse Gazette. Future of Media, 22 czerwca 2023, <https://pressgazette.co.uk/platforms/google-news-spain-facebook-challenge>.

38 Art. 43 bis *Legge sul diritto d'autore*, <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/06/26/legge-sul-diritto-d-autore#titolo1>.

39 *Decision 21-D-17 of 12 July 2021 on compliance with the injunctions issued against Google in Decision 20-MC-01 of 9 April 2020*, s. 105, https://www.autoritedelaconurrence.fr/sites/default/files/attachments/2022-02/21-d-17_en.pdf.

40 *Francja ukarała Google’a 250 mln euro grzywny. Czym się naraził internetowy gigant?*, 20 marca 2024, https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/9466316,francja-ukarala-googlea-250-mln-euro-grzywny-czym-sie-narazil-inter.html&ved=2ahUKEwiz63WipWHAXVBSfEDHa_WA8cQFnoECBcQAQ&usq=AOvVaw3lBXjKZniMimWVcAgu-Ww5.

publikacji prasowych. W szczególności platforma udziela informacji o liczbie konsultacji publikacji prasowych oraz o przychodach uzyskiwanych przez platformy z eksploatacji publikacji prasowych⁴¹. Wobec nadużywania przewagi rynkowej przez platformy w odniesieniu do wydawców tego rodzaju zabezpieczenie wprowadzone na poziomie ustawowym może przyczynić się do lepszej ochrony interesów wydawców.

Konkluzje

Istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że polską implementację prawa wydawców przyjmie się bez zmian. Liczne zagrożenia związane z mechanizmami arbitrażowymi wymagają, by takie rozwiązania prawne wprowadzać z rozwagą i powoli, po uprzednim studium relacji rynkowych. Prace nad nowelizacją ustawy o prawie autorskim, szczególnie na końcowych jej etapach, odbywały się szybko, co zrozumiałe choćby ze względu na przedłużający się czas nieimplementowania Dyrektywy CDSM.

Prawo wydawców prasy zakotwiczone w reżimie praw własności intelektualnej samo w sobie nie przewiduje narzędzi wymierzonych przeciwko nieuczciwym praktykom handlowym i nadużywaniu pozycji dominującej. W przypadku trudności z wyegzekwowaniem nowego prawa polskim wydawcom prasy należy zatem doradzić, by – podobnie jak francuscy wydawcy prasy – kierowali się ścieżką prawa konkurencji i zgłaszali nieuczciwe praktyki do organu ds. konkurencji.

Trudność w doborze odpowiednich rozwiązań dla uzdrowienia sytuacji wydawców prasy jest związana z nierównością sił, słabą pozycją negocjacyjną i rynkową zależnością wydawców od platform. Aby nie dopuścić do sytuacji „zemsty medialnej” platform i uchronić wydawców przed jeszcze większymi stratami, warto zastanowić się nad wprowadzeniem mechanizmów wspierających negocjacje, które jednak nie będą nadmiernie ingerowały w naturę samego prawa wydawców ani w swobodę kontraktowania.

Michalina Kowala – absolwentka prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Kolegium Europejskiego w Brugii. Autorka licznych publikacji dotyczących prawa wydawców prasy, dostępu do informacji i pluralizmu mediów, Stypendystka rządu francuskiego w latach 2021–2024.

41 Art. XI.216/2 § 3 *Code de droit économique*, <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/2013/02/28/2013A11134/justel>.

Fundacja im. Stefana Batorego

Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. (48-22) 536 02 00
fax (48-22) 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Teksty udostępniane na licencji
Creative Commons. Uznanie autorstwa
na tych samych warunkach
3.0 Polska (CC BY SA 3.0 PL)

Redakcja: Izabella Sariusz-Skąpska
Korekta: Joanna Liczner
Warszawa 2024
ISBN 978-83-68235-11-1